

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЕФЕКТ КОМПЛАЄНСУ

Канд. екон. наук, доц. Овсієнко О. В.,

Харківський національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У щорічному дослідженні Transparency International «Індекс сприйняття корупції (CPI)» за 2017 р. Україна визнана країною зі значним рівнем корупції. Індекс сприйняття корупції (глобальна оцінка корупції, яка здійснюється на основі комбінації з опитувань) у 2017 р. в Україні становив 30 балів зі 100 можливих (0 балів – дуже високий рівень корупції, 100 балів – вкрай низький рівень) [1]. Наскільки корупція заважає бізнесу? Загальновідомо, що корупція спотворює конкурентне середовище, дозволяє отримати необґрунтовані економічні переваги. Проте водночас корупція значно економить час, який витрачається на проходження недосконалих дозвільних процедур, адміністрування податків тощо. Український бізнес демонструє високу готовність брати участь у корупційних схемах. Так, за даними Національного агентства з питань запобігання корупції, 66 % підприємців готові вдатися до тих або інших корупційних дій, що забезпечать перемогу у конкурсах, тендерах; 11,5 % підприємців орієнтуються на суто корупційні засоби вирішення конфліктів з контрагентами по бізнесу [2, с. 19].

Цікаво, що, на думку експертів, в українському інституційному середовищі корупція проявляється у двох формах [2, с. 1, 7; 3, с. 158-159]:

1) корупційна зв'язка «бізнес-влада» (використання бізнесом контактів з посадовими особами задля отримання тих чи інших необґрунтованих економічних привілеїв – спеціальних цін, особливих умов проведення тендерів, приватизаційних конкурсів тощо);

2) корупційна зв'язка «бізнес-бізнес» (одержання керівниками чи співробітниками бізнесу незаконної вигоди внаслідок використання своїх повноважень у суб'єкті господарської діяльності – хабарі за працевлаштування, «відкати», отримання подарунків чи привілеїв; нанесення шкоди власникам шляхом неправомірного використання ресурсів бізнесу – продаж інсайдерської інформації, тендерних позицій).

Модна стверджувати, що корупція розширює неоплачений доступ як до приватних ресурсів бізнесу, так і до суспільних ресурсів. У зв'язку з цим виникає питання: що може зупинити або зменшити попит бізнесу на корупційні способи вирішення ділових питань? Якщо економічна ефективність витрат, пов'язаних з корупційними схемами, для бізнесу будуть перевищувати ефективність витрат законослухняності, суб'єкти бізнесу намагатимуться додержуватися закону. І навпаки, якщо витрати законослухняності будуть вищими, ніж видатки, пов'язані з участю у корупційних схемах, корупція залишатиметься економічно вигідною.

Очевидно, що за таких умов вагому роль у боротьбі з корупцією має відігравати держава. Проте в українському суспільстві держава, виконуючи цю функцію, «провалюється» через зрощування бізнесу та влади, відсутність незалежного судочинства. Останніми роками в Україні започатковані реформи, спрямовані на подолання цих негативних явищ, але доки що вжиті у їх межах заходи виявляються недостатніми. Відтак актуалізується питання про «недержавні» механізми запобігання участі бізнесу у корупції.

На нашу думку, вирішенню цього завдання успішно сприяє інтеграція українського бізнесу у світову економіку. Сучасні світові стандарти ведення бізнесу змушують українські компанії, що вийшли на міжнародний ринок, бути прозорими, оприлюднювати інформацію про власників, винагороди менеджменту, впроваджувати спеціальні заходи, спрямовані на запобігання корпоративному шахрайству, дотримуватися принципів соціальної відповідальності. Одним з важливих механізмів бізнес-адміністрування, спрямованих на запобігання участі бізнесу у корупційних схемах, є інститут комплаєнсу, широко розповсюджений у господарській практиці розвинених країн світу. Загалом комплаєнс тлумачать як сукупність заходів, які адаптують господарську поведінку бізнес-організації до виконання встановлених, у тому числі нормативних, вимог. Антикорупційний ефект комплаєнсу полягає у такому.

1. Зниження економічної мотивації бізнес-суб'єктів брати участь у корупційних схемах. Комплаєнс змінює співвідношення економічного ефекту законослухняності та економічного ефекту від участі у корупційних схемах. Комплаєнс-програми значно знижують імовірність фінансових збитків, які можуть виникнути через порушення встановлених норм та правил (штрафні санкції за невідповідність продукції стандартам, порушення екологічних правил, фінансові компенсації споживачам через відкликання продукції з ринків, штрафні санкції, накладені за участь бізнес-організації у недобросовісних ділових практиках, корупційних схемах тощо).

2. Дисциплінування менеджменту та найманих працівників. Організація комплаєнс-практики, яка передбачає створення служб внутрішнього аудиту, систематичний моніторинг комплаєнс-ризиків, заохочення працівників вільно

повідомляти про власну стурбованість стосовно незаконної або сумнівної практики, не побоюючись санкцій, сприяє виявленню корупційних схем та своєчасного запровадження випереджувальних заходів.

3. Створення ефективних норм господарської поведінки. Комплаєнс започатковує певний стандарт господарської поведінки, в основі якого – повна прозорість діяльності, неприйняття та запобігання будь-яким спробам неправомірного використання ресурсів бізнес-організації (у тому числі участі у корупційних схемах). Якщо заходи комплаєнсу впроваджуються добровільно, а сама комплаєнс-практика стає ендегенною складовою бізнес-адміністрування, можна очікувати високої ефективності відповідних заходів. За таких умов економічно вигідною стає співпраця з контрагентами, які додержуються аналогічних принципів ведення бізнесу.

Усе це посилює зацікавленість приватних економічних агентів у комплаєнс-процедурах. Так, за ініціативою Ради бізнес-омбудсмена в Україні за підтримки ЄБРР та ОЕСР, в Україні створена Всеукраїнська мережа доброчесності та комплаєнсу, яка наразі нараховує 57 учасників, серед яких чимала кількість великих підприємств. Комплаєнс є важливим напрямом інституційного проектування вітчизняної економіки, який забезпечує стійкий попит з боку суб'єктів господарювання на втілення принципу верховенства права у систему норм, що регламентують їх взаємовідносини.

Література: 1. Індекс сприйняття корупції – 2017 / Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017/> (дата звернення 21.01.2019). 2. Корупція у приватному секторі/ НАЗК. URL: https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/nazk_files/doslidzhennya/8.pdf (дата звернення 21.01.2019). 3. Білецький А. В. Корупція у приватному секторі та роль громадськості у її запобіганні / А. В. Білецький // Проблеми законності. – 2016. – Вип. 135. – № С. 157-166.

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації
Харківська міська рада
Головне управління статистики у Харківській області
Buckinghamshire New University, United Kingdom
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie
Deutsche Angestellten-Akademie
Irbid National University (Jordan)
Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт (Рэспубліка Беларусь)
Громадська організація «Лабораторія креативних ідей»
Харківський національний університет будівництва та архітектури

МАТЕРІАЛИ

XI Міжнародної науково-практичної конференції
**«Європейський вектор модернізації економіки: креативність,
прозорість та сталий розвиток»**

*(до 90-річчя Харківського національного університету
будівництва та архітектури)*

28-29 травня 2019 року

Харків 2019

УДК 001: 330.34

МЗ4

Редакційна колегія:

Калініченко Л.Л. – голова, проф., д-р екон. наук;
Колмакова О.М. – доц., канд. екон. наук;
Смачило В.В. – проф., канд. екон. наук;
Бредіхін В.М. – доц., канд. техн. наук.

*Відповідальний за випуск: канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки ХНУБА Пакуліна А.А.*

Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції «Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток» містять результати досліджень науковців та практиків з актуальних проблем модернізації національної економіки за європейським вектором розвитку на принципах прозорості, креативності, стабільності.

Матеріали адресовані науковцям, фахівцям-практикам, аспірантам, магістрантам і зацікавленим питаннями креативної економіки, стартап рухів, ресурсозбереження та енергоефективності, безпеки соціально-економічних систем, інструментів забезпечення прозорості публічного сектору економіки держави.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, яку надано в рукописах, а також коректність цитованості матеріалу і залишає за собою право не розподіляти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, які розглянуті на конференції.

Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції
МЗ4 «Європейський вектор модернізації економіки: креативність,
прозорість та сталий розвиток» / ХНУБА. Харків :
ФОП Панов А. М., 2019. 376 с.
ISBN 978-617-7771-25-7

УДК 001: 330.34

ISBN 978-617-7771-25-7

© Колектив авторів, 2019;
© Харківський національний
університет будівництва та
архітектури, 2019